

Нові синтаксони класу *Molinio-Arrhenatheretea* з Гірського Криму

ЯКІВ ПЕТРОВИЧ ДІДУХ
АННА АРКАДІВНА КУЗЕМКО

ДІДУХ Я.П., КУЗЕМКО А.А., 2009: **Нові синтаксони класу *Molinio-Arrhenatheretea* з Гірського Криму.** *Чорноморськ. бот. ж.*, т. 5, №4: 547-562.

Описано дві нових для науки асоціації лучної рослинності на основі матеріалів, зібраних у Гірському Криму. Асоціація *Trifolio (pratensis)-Brizetum elatioris* увійшла до новоописаного союзу *Trifolio (pratensis)-Brizion elatioris*. Угруповання даної асоціації формуються переважно на місці зведених лісів. Асоціація *Helictotricho (compressi)-Bistortetum officinalis* увійшла до нового союзу *Helictotricho (compressi)-Bistortion officinalis*. Формування таких угруповань пов'язано з екологічними умовами карстових воронок на яйлах. Ці синтаксони були віднесені до порядку *Arrhenatheretalia*. Розглянуто відмінності флористичного складу угруповань порівняно з фітоценозами порядку в рівнинних регіонах. Відмічено необхідність подальших досліджень описаних синтаксонів та порівняння їх із подібними угрупованнями інших гірських масивів Європи, особливо Середземномор'я.

Ключові слова: луки, *Arrhenatheretalia*, *Briza elatior*, *Alchemilla*, післялісова рослинність, рослинність карстових воронок

DIDUKH YA.P., KUZEMKO A.A., 2009: **New syntaxa of *Molinio-Arrhenatheretea* class from Mountain Crimea.** *Chornomors'k. bot. z.*, vol. 5, №4: 547-562.

Two associations of the meadow vegetation were described as a new for science on the base of data from Mountain Crimea. The association *Trifolio (pratensis)-Brizetum elatioris* was included into new alliance *Trifolio (pratensis)-Brizion elatioris*. Communities of the association are formed at the places of the cut out forests. The association *Helictotricho (compressi)-Bistortetum officinalis* is belonged to new alliance *Helictotricho (compressi)-Bistortion officinalis*. Such communities' formation is connected with karst crater conditions at the yaila's. These syntaxa were assigned to *Arrhenatheretalia* order. The differences of the floristic composition in comparison of ordere phytocenoses from the plain regions have been considered. It was noted that phytocenoses of the described syntaxa need a future investigations and comparisons with similar communities from other mountain massive of Europe, Mediterranean especially.

Keywords: meadow, *Arrhenatheretalia*, *Briza elatior*, *Alchemilla*, afterforest vegetation, karst crater vegetation

ДИДУХ Я.П., КУЗЕМКО А.А., 2009: **Новые синтаксоны класса *Molinio-Arrhenatheretea* из Горного Крыма.** *Черноморск. бот. ж.*, Т. 5, №4: 547-562.

Описаны две новые для науки ассоциации луговой растительности на основе материалов, собранных в Горном Крыму. Ассоциация *Trifolio (pratensis)-Brizetum elatioris* включена в новоописанный союз *Trifolio (pratensis)-Brizion elatioris*. Сообщества данной ассоциации формируются преимущественно на местах сведенных лесов. Ассоциация *Helictotricho (compressi)-Bistortetum officinalis* включена в новый союз *Helictotricho (compressi)-Bistortion officinalis*. Формирование таких сообществ связано с экологическими условиями карстовых воронок на яйлах. Эти синтаксоны были отнесены к порядку *Arrhenatheretalia*. Рассмотрены отличия флористического состава сообществ по сравнению с фитоценозами порядка в равнинных регионах. Отмечается необходимость дальнейших исследований описанных синтаксонов и сравнение их с подобными сообществами других горных массивов Европы, и Средиземноморья в частности.

Ключевые слова: дуга, *Arrhenatheretalia*, *Briza elatior*, *Alchemilla*, послелесная растительность, растительность карстовых воронок

Угруповання класу *Molinio-Arrhenatheretea* Тх. 1937 широко розповсюджені у рівнинних регіонах Євразії. Разом із тим, вони поширені в горах Європи, зокрема Альпах, Карпатах, Піренеях.

В останньому зведенні по рослинності Європи до рівня союзів [RODWELL et al., 2002] наводиться цілий ряд синтаксонів у складі класу *Molinio-Arrhenatheretea*, які, переважно, мають вузьке розповсюдження в гірських регіонах Середземномор'я. Зокрема, союз *Gaudinio fragilis-Cynosurion cristati* Rivas-Martínez & Belmonte 1986 включає термо-атлантичні і супрасередземноморські мезофітні луки Франції і Іспанії, союз *Panicion serbicae* Lakusic 1966 – термофільні гірські луки центральних Балкан, обидва ці союзи входять до порядку *Arrhenatheretalia* Тх. 1931; до окремого порядку *Cirsietalia vallis-demonis* Brullo & Grillo 1978 з союзом *Plantaginion cupanii* Brullo & Grillo 1978 увійшли угруповання гірських лук Сіцилії та Калабрії; висотні мезофітні сінокісні луки Альп розглядаються у складі порядку *Poo alpinae-Trisetetalia* Ellmauer & Mucina in Mucina, Grabherr & Ellmauer 1993 з трьома союзами.

До цього зведення не увійшов описаний на Кавказі союз *Astrantion maximae* Korotkov, Tsepko, 1991, який був включений до порядку *Arrhenatheretalia* [КОРОТКОВ, ЦЕПКОВА, 1991; ЕРМОЛАЕВА, 2004].

Крім того, в гірських регіонах трапляються більш обводнені угруповання порядку *Molinietales* W.Koch 1926.

На відміну від синтаксонів даного класу, які поширені в рівнинних районах Євразії і мають досить широке розповсюдження, синтаксони, що приурочені до гірських систем Європи, мають дуже локальне, обмежене поширення, що є цілком зрозумілим зважаючи на значну кількість ендемічних видів в їх діагнозах.

У Гірському Криму лучні угруповання поширені фрагментарно у пониженнях рельєфу плескатої вершини Головного пасма (на яйлах), а у верхній та середній частині північного макросхилу вони вкраплені серед лісу у вигляді невеликих галявин (чаїрів), де ліс було вирубано. Їхня площа в цілому не перевищує 2,5 тис. га (0,5% площі Гірського Криму). В нижніх поясах рослинності, де кількість опадів менше 500 мм, лучні угруповання відсутні. На південному березі Криму їх заміщує специфічний тип рослинності – саваноїди класу *Thero-Brachypodietea* Br.-Bl. 1947, що характеризуються коротким осіннім та весняно-літнім циклами розвитку, який переривається взимку і у другій половині літа. Отже, фактором, що обумовлює формування лучної рослинності в Гірському Криму, є гідротермічний режим. Луки поширені на потужних (20-200 см) дерново-лучних ґрунтах в умовах помірно-прохолодного клімату (середньорічна t° +5-7 $^{\circ}$ C) з достатньою кількістю опадів 1000-1600 мм) і позитивними коефіцієнтами зволоження, коли опадів випадає більше, ніж випаровується [ДИДУХ, 1987, 1992]. В сухіших місцях луки заміщуються степовою рослинністю класу *Festuco-Brometea* Br.-Bl. & Тх. ex Klika & Nadač 1944, а на кам'янистих ґрунтах – томілярами (клас *Koelerio-Corynephoretea* Klika in Klika & V. Novák 1941 порядок *Alyssoidis-Sedetalia* Moravec 1967), при переході до лісу – угрупованнями *Trifolio-Geranietea sanguinei* T.M.T.Müller 1962.

Фітоценотична характеристика луків Гірського Криму приводиться у роботах Н.М. ЧЕРНОВОЇ [1951], Л.О. ПРИВАЛОВОЇ [1956, 1958], Д.Я. АФАНАСЬЄВА [1968], Я.П. ДІДУХА [1987] та ін., у яких відображені специфічні риси цієї рослинності і дається класифікація на домінантній основі, проте класифікація на флористичній основі не була розроблена.

Як було відмічено Я.П. ДІДУХОМ [1992], через диз'юнктивне поширення, фрагментованість та строкатість розподілу, континуальність угруповань охарактеризувати їх екологічну специфіку досить важко. Іноді в подібних за будовою карстових воронках розвиваються різні домінанти, а в різних типах знижень можуть формуватися подібні угруповання. Лише велика кількість закладених мікропрофілів та

сотні геоботанічних описів дозволяє дати уявлення про закономірності розподілу домінуючих видів у лучних ценозах. По відношенню до зниження потужності і підвищення вологості ґрунтів було встановлено наступний ряд змін домінантів на яйлах: *Alchemilla tyttantha* aggr. → *Arrhenatherus elatior* → *Dactylis glomerata* → *Festuca pratensis* → *Alchemilla jailae* → *Briza elatior* → *Sieglingia decumbens* → *Agrostis gigantea* → *Poa pratensis* → *Brachypodium pinnatum*, які вище змінюються лучно-степовими угрупованнями *Festuco-Brometea* (союз *Carici humilis-Androsacion* Didukh 1983).

Як видно з такого переліку домінантів, за всіма ознаками ці угруповання повинні відноситися до кл. *Molinio-Arrhenatheretea*, класифікація яких раніше для Гірського Криму не розроблялася. Результатом такої розробки є опис двох нових для науки асоціацій, що віднесені нами до двох новоописаних союзів в межах порядку *Arrhenatheretalia*.

Отже, дана робота має на меті характеристику цих угруповань, з'ясування їх синтаксономічного статусу та валідацію описаних синтаксонів відповідно до діючого видання Кодексу фітосоціологічної номенклатури.

Матеріали та методи дослідження

Матеріалами для дослідження послужили 46 геоботанічних описів, виконаних Я.П. Дідухом у 1982 році у Гірському Криму. Описи були введені в базу даних за допомогою програмного забезпечення FICEN [КОСМАН та ін., 1992; SIRENKO, 1997] і зберігалися у фітоценотеці відділу екології фітосистем Інституту ботаніки ім. М.Г.Холодного НАН України.

Описи були оброблені за допомогою методу перетворення фітоценотичних таблиць відповідно до принципів школи Й. Браун-Бланке у форматі таблиці Excel.

Номенклатура вищих судинних рослин наведена за Номенклатурним чеклістом судинних рослин України [MOSYAKIN, FEDORONCHUK, 1999].

Номенклатура синтаксонів відповідає діючому виданню Міжнародного кодексу фітосоціологічної номенклатури [WEBER et al., 2000].

Для характеристики асоціацій, крім діагностичних, використано константні та домінантні види. В якості константних нами розглядаються види, що мають в асоціаціях постійність вище 61% (IV і V класи), в якості домінантів – види, що мають проективне покриття вище 20%.

Результати синтаксономічної обробки наведені у таблицях 1 і 2. Блоки діагностичних (диференційних) видів синтаксону рангу, нижчого за асоціацію, обмежені рамками, блоки діагностичних (характерних) видів синтаксонів рангу асоціацій і союзів затінені сірим кольором. Таксони в межах діагностичних блоків розміщені у порядку зниження константності.

Результати досліджень та їх обговорення

Характеристика синтаксонів

Досліджені угруповання віднесені нами до порядку *Arrhenatheretalia*. Їх специфіка по відношенню до луків північних регіонів рівнинної частини України полягає у наявності (домінуванні та співдомінуванні) евксинського виду *Briza elatior*, кримсько-балканського *Helictotrichon compressum* та дрібних рас роду *Alchemilla*, які за еколого-морфологічними ознаками об'єднані нами у дві групи: *A. tyttantha* (мезофіти з крупними листками) і *A. jailae* (ксеромезофіти з дрібними листками). До числа власне лучних, що діагностують кл. *Molinio-Arrhenatheretea* та пор. *Arrhenatheretalia*, ми відносимо *Agrostis gigantea*, *Alopecurus pratensis*, *Arrhenatherum elatius*, *Bistorta officinalis*, *Carex pallescens*, *Centaurea jacea*, *Cynosurus cristatus*, *Geranium pratense*, *Gladiolus imbricatus*, *Gymnadenia conopsea*, *Helictotrichon schellianum*, *H. compressum*, *Leucanthemum vulgare*, *Linum catharticum*, *Prunella vulgaris*, *Sieglingia decumbens*,

Stellaria graminea, *Trifolium medium*, *T. pratense* *T. repens*. Окрім цього, специфічними гірськими видами кримських яйл є *Bromopsis cappadocica*, *Alopecurus vaginatus*, *Cruciata taurica*, *Dianthus capitatus*, *Hypericum tauricum*, *Primula acaulis*, *Linum nervosum*, *Myosotis lithospermifolia*, *Tephrosieris jailicola*, *Polygala major*, *Centaurea fuscomarginata*, *Veronica gentianoides*, *Pedicularis sibthorpii*. Це дає нам підстави розглядати ці угруповання в ранзі нових союзів та асоціацій, характеристика яких наводиться нижче.

Для назви асоціації та союзів ми вибрали, з одного боку, типові лучні види, такі як *Trifolium pratensis* та *Bistorta officinalis*, які індукують характер умов, а з іншого – види, що відображають регіональну специфіку Гірського Криму, зокрема *Briza elatior*, який заміщує рівнинні *B. media* та *Helictotrichon compressum*, що заміщує *H. pratense*

Союз ***Trifolio (pratense)-Brizion elatioris*** all. nova

Діагностичні види: *Briza elatior*, *Dianthus capitatus*, *Dorycnium herbaceum*, *Eryngium campestre*, *Inula aspera*, *Luzula multiflora*, ***Polygala major***, *Potentilla depressa*, *Poterium polygamum*, *Primula acaulis*, *Pyrethrum corymbosum*, *Scabiosa columbaria*, *Trifolium pratense*, *Vicia tenuifolia*.

Номенклатурний тип: асоціація ***Trifolio (pratense)-Brizetum elatioris***

Синекологія: угруповання поширені на добре дренованих дерново-лучних ґрунтах переважно на невеликих лісових галявинах середнього та верхнього лісового поясу в умовах достатнього зволоження.

Асоціація ***Trifolio (pratense)-Brizetum elatioris*** ass. nova

(табл. 1)

Діагностичні види: D.s. ass. = D.s.all.

Константні види: *Briza elatior*, *Centaurea jacea*, *Dactylis glomerata*, *Filipendula vulgaris*, *Inula aspera*, *Myosotis ramosissima*, *Plantago lanceolata*, *Plantago media*, *Poa pratensis*, *Vicia tenuifolia*

Домінантні види: *Briza elatior*, *Poa pratensis*, *Festuca pratensis*, *Geranium sanguineum*

Номенклатурний тип: опис №20 (табл. 1) виконаний Я.П. Дідухом 14.06.1983 р. в окол.с. Лісникове Бахчисарайського р-ну АР Крим, на галявині, оточеній листяним лісом на некрутому (до 15°) південно-західному схилі Другої гряди Кримських гір.

Синхорологія: Гірський Крим, Бахчисарайський, Сімферопольський р-ни.

Синекологія: угруповання трапляються фрагментарно в середньому поясі (500-900 м н.р.м.) Другої та Головної гряди Кримських гір, часто на місці зведених лісів. Приурочені головним чином до західних і східних яйл і практично відсутні у центральній частині гір. Формуються на досить потужних гірсько-лучних ґрунтах з ознаками достатньої дренованості. Зустрічаються переважно на схилах північної, рідше північно-західної експозиції. Крутизна схилів незначна і, як правило, не перевищує 20°. В сухіших екотопах змінюються угрупованнями класу *Festuco-Brometea*.

Синморфологія: висота основної маси травостою 70-120 см, загальне проективне покриття 80-100%. Флористичний склад асоціації нараховує 173 види у 23 описах. Середня кількість видів в описі – 34,7. Досить потужними є блоки видів класів ***Festuco-Brometea*** і ***Trifolio-Geranietea sanguinei***, що зумовлено оточенням угруповань асоціації фітоценозами даних класів, що викликано строкатістю рельєфу. Блок видів ***Plantaginetea majoris*** присутній, але слабо виражений, що є свідченням незначного випасу. У складі угруповань наявна певна кількість термофільних видів, що пояснюється особливостями мікроклімату місцезростань.

Внутрішня диференціація: в складі асоціації виділено три варіанти — *var. Salvia verticillata*, *var. Fragaria vesca* і *var. typicum* (табл.1), які відрізняються між собою різними умовами зволоження та антропогенного впливу. Угруповання першого варіанту формуються в умовах посиленого антропогенного навантаження, порушення

трав'яного покриву, другого – поблизу лісових фітоценозів, з яких до лучного угруповання проникають лісові елементи, третього – у типових для асоціації місцях.

Союз *Helictotricho (compressi)-Bistortion officinalis* all. nova

Діагностичні види: *Ajuga genevensis*, *Alopecurus vaginatus*, *Brachypodium pinnatum*, *Bromopsis cappadocica*, *Bromopsis riparia*, *Carex pallescens*, *Centaurea fuscomarginata*, *Cerastium biebersteinii*, *Cruciata taurica*, *Gentiana cruciata*, *Helictotrichon compressum*, *Hypericum tauricum*, *Linum nervosum*, *Luzula campestris*, *Pedicularis sibthorpii*, *Polygonum bistorta*, *Trifolium alpestre*, *Trifolium medium*, *Veronica gentianoides*.

Номенклатурний тип: Асоціація *Helictotricho (compressi)-Bistortetum officinalis*

Синекологія: включає угруповання, що формуються на вершинах кримських яйл в умовах помірного клімату, достатнього зволоження та накопичення гумусу (5%) на потужних гірсько-лучних ґрунтах. Останнє зумовлено наявністю карстових воронк глибиною до кількох десятків метрів, у яких накопичується делювій і формуються більш-менш потужні лучні ґрунти.

Асоціація *Helictotricho (compressi)-Bistortetum officinalis* ass. nova

(табл. 2)

Діагностичні види: D.s. ass. = D.s.all.

Константні види: *Betonica officinalis*, *Brachypodium pinnatum*, *Cerastium biebersteinii*, *Filipendula vulgaris*, *Fragaria viridis*, *Galium verum*, *Geranium sanguineum*, *Helictotrichon compressum*, *Luzula campestris*, *Poa pratensis*, *Trifolium alpestre*, *Trifolium medium*

Домінантні види: *Alchemilla jailae* aggr., *A. tythantha* aggr., *Brachypodium pinnatum*, *Festuca pratensis*, *Filipendula vulgaris*, *Galium verum*, *Helictotrichon compressum*, *Poa pratensis*

Номенклатурний тип: опис №2 (табл. 2) виконаний Я.П. Дідухом 22.06.1983 р. на вершині гори Півн. Демерджи в окол. с. Привільне Сімферопольського р-ну Кримської АР на північному некрутому схилі (20°) схилі.

Синхорологія: Гірський Крим, Алуштинський, Бахчисарайський, Сімферопольський, Ялтинський р-ни (яйли Ай-Петринська, Нікітська, Бабуган, Чатир-Даг, Демерджи).

Синекологія: угруповання трапляються фрагментарно на карстових зниженнях на плескатих столоподібних вершинах яйл Головної гряди Кримських гір на висоті 900-1300 м н.р.м. Зниження мають округлу форму або вигляд долин чи лощин, глибиною 30-70 м. Це найбільш мезофітні угруповання яйл, які займають екотопи з оптимальними для луків умовами, зокрема із достатнім зволоженням гірсько-лучних ґрунтів в улоговинах, нижніх частинах некрутих схилів, у карстових воронках, смугах, що прилягають до лісових масивів. Угруповання мають мозаїчний характер, формуються на схилах різної, але частіше північної експозиції, як правило незначної крутизни 5-15°. В сухіших екотопах змінюються лучно-степовими ценозами класу *Festuco-Brometea*, а по мірі заростання чагарниками — заміщуються угрупованнями класу *Trifolio-Geranietea sanguinei*.

Синморфологія: висота основної маси травостою 30-100 см, загальне проективне покриття 80-100%. Флористичний склад асоціації нараховує 127 видів у 23 описах. Середня кількість видів в описі – 29,5. Порівняно з угрупованнями попередньої асоціації значно менше виражені блоки ксерофітних видів класів *Festuco-Brometea* і узлісних видів класу *Trifolio-Geranietea sanguinei*, тим часом як блок мезофітних видів *Molinio-Arrhenatheretea* є досить щільним, що зближує дані угруповання з аналогічними фітоценозами рівнинної частини України. Блок видів *Plantaginetea majoris* присутній, але слабо виражений, що є свідченням випасу у минулому.

Таблиця 1

Описи асоціації *Trifolio (pratensis)-Brizetum elatioris* та підпорядкованих їй одиниць

Номери синтаксонів: 1 – *Brizetum elatioris* var. *Salvia verticillata*; 2 – *Brizetum elatioris* var. *Fragaria vesca*; 3 – *Brizetum elatioris* var. *tyriticum*.
Номенклатурний тип (тут і в табл. 2) позначено жирним шрифтом за номером опису.

Table 1

Relevees of the *Trifolio (pratensis)-Brizetum elatioris* association and its subunits

Number of syntaxa: 1 – *Brizetum elatioris* var. *Salvia verticillata*; 2 – *Brizetum elatioris* var. *Fragaria vesca*; 3 – *Brizetum elatioris* var. *tyriticum*.
The nomenclatural type (here and in the Table 2) is indicated by bold type after the number of relevee.

Номер опису	1										2										3			К
	1	2	3	4	5	9	7	8	6	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	
Номер опису авторський	1475	1477	1478	1479	1480	1481	1482	1483	2222	2223	2274	2278	2279	2275	2247	2276	210	1193	1194	90	100	1222	1876	1873
Загальне проективне покриття, %	80	90	80	80	90	80	100	80	100	80	90	100	100	100	80	80	100	100	100	90	100	100	100	100
Кількість видів в описах	35	32	26	37	27	36	29	41	42	35	47	41	42	42	30	34	18	43	40	24	20	39	37	
Номер синтаксону																								

D.s. var. *Salvia verticillata*

<i>Sabia verticillata</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
<i>Rosa spinosissima</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
<i>Pilosella x mollicaulis</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
<i>Echium vulgare</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
<i>Securigera varia</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
<i>Melandrium album</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
<i>Nepeta cataria</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
<i>Prunus spinosa</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
<i>Verbascum nigrum</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
<i>Echinops ruthenicus</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
<i>Leopoldia comosa</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
<i>Medicago falcata</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
<i>Prunella laciniata</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

D.s. var. *Fragaria vesca*

<i>Fragaria vesca</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
-----------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

III	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
II	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
II	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
II	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
II	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
II	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
II	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
II	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
I	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
I	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
I	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
I	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
II	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

Номер опису	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	К
<i>Ranunculus acris</i>	+	+	+	+	.	+	+	II
<i>Euphorbia cyparissias</i>	+	.	+	+	+	+	II
<i>Anthriscus sylvestris</i>	+	+	+	+	+	II
<i>Galium boreale</i>	+	+	+	.	+	I
<i>Lapsana intermedia</i>	+	+	.	+	+	I
<i>Linum catharticum</i>	+	+	+	I
<i>Geranium dissectum</i>	+	+	.	+	+	I
<i>Valerianella coronata</i>	+	+	.	+	+	I
<i>Brachypodium sylvaticum</i>	+	+	I
D.s. ass. Trifolio-Brizetum elatioris & all. Trifolio-Brizetum elatioris																								
<i>Briza elatior</i>	+	4	4	2	4	4	.	.	4	1	3	4	.	4	1	3	5	.	+	4	4	5	+	V
<i>Trifolium pratense</i>	+	+	.	+	.	+	+	+	.	+	.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	IV
<i>Imula aspera</i>	.	+	.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	IV
<i>Vicia tenuifolia</i>	.	+	.	+	.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	IV
<i>Luzula multiflora</i>	.	+	.	+	.	+	.	.	+	+	+	+	+	+	+	+	III
<i>Scabiosa columbaria</i>	.	+	.	+	.	+	.	.	+	+	+	+	+	+	+	+	III
<i>Potentilla depressa</i>	.	+	.	+	.	+	.	.	+	+	+	+	+	+	+	+	III
<i>Pyrethrum corymbosum</i>	.	+	.	+	.	+	.	.	+	+	+	+	+	+	+	+	III
<i>Poterium polygamum</i>	.	+	.	+	.	+	+	.	+	+	.	1	III
<i>Dorycnium herbaceum</i>	.	.	2	+	+	+	.	2	.	.	+	II
<i>Eryngium campestre</i>	.	.	.	+	.	+	+	.	.	+	.	+	II
<i>Primula acaulis</i>	+	+	+	II
<i>Polygala major</i>	+	+	II
<i>Dianthus capitatus</i>	+	+	II
D.s.cl.Molinio-Arrhenatheretea																								
<i>Dactylis glomerata</i>	+	+	.	+	+	+	+	+	4	2	+	+	4	+	1	+	+	+	.	+	+	+	+	V
<i>Filipendula vulgaris</i>	+	3	+	2	3	2	+	2	+	+	+	2	+	+	+	+	+	3	3	+	+	3	4	V
<i>Poa pratensis</i>	.	+	+	+	+	+	.	.	+	1	.	.	1	+	3	+	+	+	+	IV
<i>Plantago lanceolata</i>	+	+	.	+	+	+	2	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	2	2	+	.	+	2	IV
<i>Centaurea jacea</i>	.	+	.	.	.	+	.	.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	IV
<i>Rhinanthus aestivalis</i>	.	+	+	+	+	+	.	+	+	+	+	+	+	+	.	.	+	+	III
<i>Galium verum</i>	.	+	+	+	.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	.	.	+	+	III
<i>Festuca pratensis</i>	3	+	4	5	.	4	4	.	4	II
<i>Ranunculus polyanthemos</i>	.	+	+	+	II

Номер опису	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	К
<i>Stellaria graminea</i>	+	.	.	+	.	.	+	.	.	+	.	.	.	+	.	II
<i>Leucanthemum vulgare</i>	+	3	3	.	+	II
<i>Lotus corniculatus</i> aggr.	II
<i>Lathyrus pratensis</i>	+	I
<i>Polygala vulgaris</i>	I
<i>Achillea millefolium</i>	I
<i>Trifolium alpestre</i>	I
<i>Luzula campestris</i>	I
<i>Cynosurus cristatus</i>	1	I
D.s.cl.Festuco-Brometea																								
<i>Plantago media</i>	+	+	.	.	2	2	.	2	+	+	+	.	+	.	.	+	.	.	+	+	.	2	.	IV
<i>Myosotis ramosissima</i>	+	+	.	.	+	+	.	+	+	+	+	+	.	IV
<i>Fragaria viridis</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	III
<i>Festuca rupicola</i>	+	+	+	+	+	+	4	III
<i>Phleum phleoides</i>	+	+	+	+	.	+	+	+	+	+	+	.	.	2	4	III
<i>Achillea setacea</i>	+	+	+	+	+	.	+	III
<i>Helianthemum orientale</i>	+	II
<i>Teucrium chamaedrrys</i>	3	.	+	+	+	II
<i>Carex tomentosa</i>	.	.	+	+	+	II
<i>Agrimonia eupatoria</i>	.	.	.	+	+	+	II
<i>Helictotrichon compressum</i>	.	+	.	+	+	II
<i>Brachypodium pinnatum</i>	2	+	+	.	.	I
<i>Thymus roegneri</i> aggr.	I
<i>Trifolium montanum</i>	I
<i>Eryngium planum</i>	+	+	+	+	I
<i>Festuca valesiaca</i>	3	I
<i>Thalictrum minus</i>	+	+	.	+	I
<i>Medicago romanica</i>	+	I
D.s.cl.Trifolio-Geranietea																								
<i>Betonica officinalis</i>	.	+	+	+	.	+	+	.	+	+	.	+	III
<i>Veronica chamaedrrys</i>	.	+	.	.	+	+	+	+	III
<i>Geranium sanguineum</i>	+	3	4	+	+	4	1	3	.	5	III
<i>Origanum vulgare</i>	+	+	+	+	.	+	.	.	+	.	+	.	.	+	.	+	.	+	III
<i>Veronica teucrium</i>	+	.	.	+	+	.	.	+	+	+	.	.	.	+	II

Номер опису	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	K	
<i>Hypericum perforatum</i>	+	+	.	+	+	.	.	.	+	.	.	+	II	
<i>Clinopodium vulgare</i>	+	.	.	+	+	II
<i>Trifolium medium</i>	+	.	.	.	+	I
D.s.cl.Plantaginetea major																									
<i>Prunella vulgaris</i>	+	.	.	+	.	.	+	II
<i>Taraxacum officinale</i>	+	I
Інші види:																									
<i>Carex michelii</i>	.	.	.	+	+	.	.	+	II
<i>Orchis coriophora</i>	+	.	+	II
<i>Gentiana cruciata</i>	+	.	.	+	II
<i>Leontodon asperus</i>	+	.	.	+	II
<i>Orchis picta</i>	+	.	.	.	+	I
<i>Bromopsis cappadocica</i> aggr.	I
<i>Onobrychis jaiilae</i>	I
<i>Festuca ovina</i>	I
<i>Hieracium umbellatum</i>	+	I
<i>Rumex crispus</i>	I
<i>Carex caryophylla</i>	I
<i>Hieracium laevigatum</i>	+	I
<i>Bupleurum exaltatum</i>	I
<i>Trifolium ambiguum</i>	I
<i>Ajuga orientalis</i>	I
<i>Alchemilla flabellata</i>	I
<i>Alyssum trichostachyum</i>	I
<i>Viola arvensis</i>	I
<i>Polygala andrachnoides</i>	I
<i>Euphorbia petrophila</i>	I
<i>Carex montana</i>	I
<i>Festuca callieri</i>	I
<i>Galium physocarpum</i> & <i>G. rubioides</i>	I
<i>Geum urbanum</i>	I
<i>Gladiolus imbricatus</i>	I
<i>Glechoma hederacea</i>	I

Номер опису	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	К	
<i>Ophioglossum vulgatum</i>	+	I
<i>Viola hirta</i>	+	I
<i>Polygonatum multiflorum</i>	+	I
<i>Thesium brachyphyllum</i>	+	I
<i>Turritis glabra</i>	I
<i>Valerianella locusta</i>	I
<i>Veronica capsellifera</i>	I

Види, які зустрічаються зрідка:

Acinos arvensis (23,+); *Ajuga genevensis* (23,+); *Alchemilla thythantha* (18,+); *Athensis subinctoria* (8,+); *Arabis turrata* (9,+); *Arrhenatherum elatius* (22,+); *Berberis vulgaris* (8,+); *Berteroa incana* (7,+); *Carex spicata* (15,+); *C. hallerana* (18,+); *C. palleseus* (10,+); *Cerastium biebersteinii* (23,+); *Cerintho minor* (8,+); *Cirsium vulgare* (23,+); *Euphrasia irenae* (18,+); *E. taurica* (18,+); *Geranium pratense* (13,+); *Gymnadeni conopsea* (22,+); *Helichrysum arenarium* (17,+); *Hypericum tauricum* (17,+); *Laminium maculatum* (23,+); *Lathyrus saxatilis* (12,+); *Lavatera thuringiaca* (1,+); *Ligustrum vulgare* (23,+); *Listera ovata* (10,+); *Medicago lupulina* (23,+); *M. minima* (23,+); *Melampyrum arvense* (8,+); *Nepeta parviflora* (9,+); *Oberna commutata* (22,+); *Ononis arvensis* (21,+); *Oporordum tauricum* (1,+); *Ornithogalum ponticum* (7,+); *Pedicularis sibthorpii* (22,+); *Pilosella officinarum* (18,+); *Phlomis taurica* (1,+); *Poa angustifolia* (20,+); *P. bulbosa* (7,+); *P. compressa* (7,+); *P. taurica* (16,+); *Potentilla argentea* (23,+); *P. pilosa* (19,+); *Ranunculus arvensis* (13,+); *Rumex acetosella* (22,+); *Salvia nemorosa* aggr. (14,+); *Steglingia decumbens* (22,+); *Thlaspi perfoliatum* (8,+); *Thymus dzevanovskiy* (3,+); *Trifolium caucasicum* (16,+); *T. scabrum* (13,+); *Veronica gentianoides* (22,+); *V. officinalis* (6,+); *V. spicata* (8,+); *Vicia cracca* (18,3).

Етикетки описів:

1 (1475) — Я. П. Дідух, 13.07.1982, АР Крим, Бахчисарайський р-н, Верхорічнське л-во; 2 (1477) — Я. П. Дідух, 13.07.1982, АР Крим, Бахчисарайський р-н, Верхорічнське л-во, схи́л південно-західної експозиції, крутизною 5-10°; 3 (1478) — Я. П. Дідух, 13.07.1982, АР Крим, Бахчисарайський р-н, Верхорічнське л-во, схи́л південної експозиції крутизною 3-15°; 4 (1479) — Я. П. Дідух, 13.07.1982, АР Крим, Бахчисарайський р-н, Верхорічнське л-во, схи́л південної експозиції крутизною 3-15°; 5 (1480) — Я. П. Дідух, 13.07.1982, АР Крим, Бахчисарайський р-н, Верхорічнське л-во, схи́л південної експозиції крутизною 3-15°; 6 (1481) — Я. П. Дідух, 13.07.1982, АР Крим, Бахчисарайський р-н, Верхорічнське л-во, схи́л південної експозиції крутизною 3-15°; 7 (1482) — Я. П. Дідух, 13.07.1982, АР Крим, Бахчисарайський р-н, Верхорічнське л-во, схи́л південної експозиції крутизною 3-15°; 8 (1483) — Я. П. Дідух, 13.07.1982, АР Крим, Бахчисарайський р-н, Верхорічнське л-во, доли́на р. Космана, галія́вина у грабово-дубовому лісі; 9 (2222) — Я. П. Дідух, 12.06.1982, АР Крим, Бахчисарайський р-н, Верхорічнське л-во, доли́на р. Космана, галія́вина у грабово-дубовому лісі; 10 (2223) — Я. П. Дідух, 12.06.1982, АР Крим, Бахчисарайський р-н, Верхорічнське л-во, окол.с. Лісникове, схи́л південної експозиції; 11 (2274) — Я. П. Дідух, 13.06.1982, АР Крим, Бахчисарайський р-н, Верхорічнське л-во, окол.с. Лісникове, схи́л південної експозиції; 12 (2278) — Я. П. Дідух, 13.06.1982, АР Крим, Бахчисарайський р-н, Верхорічнське л-во, окол.с. Лісникове, схи́л південної експозиції; 13 (2279) — Я. П. Дідух, 13.06.1982, АР Крим, Бахчисарайський р-н, Верхорічнське л-во, окол.с. Лісникове, схи́л південної експозиції; 14 (2275) — Я. П. Дідух, 13.06.1982, АР Крим, Бахчисарайський р-н, Верхорічнське л-во, окол.с. Лісникове, схи́л південної експозиції; 15 (2276) — Я. П. Дідух, 12.06.1982, АР Крим, Бахчисарайський р-н, Верхорічнське л-во, доли́на р. Космана, галія́вина вкраплена серед лісу з дубу скельного; 16 (2276) — Я. П. Дідух, 13.06.1982, АР Крим, Бахчисарайський р-н, Верхорічнське л-во, окол.с. Лісникове, схи́л південної експозиції; 17 (210) — Я. П. Дідух, Бахчисарайський р-н, с. Многогоч, галія́вина серед лісу на місці зведеного саду, схи́л східної експозиції, крутизною 3°; 18 (1193) — Я. П. Дідух, 14.06.1980, АР Крим, Бахчисарайський р-н, г. Бойко, що спускається до Великого каньйону Крима, схи́л південної експозиції крутизною 10°; 19 (1194) — Я. П. Дідух, 14.06.1980, АР Крим, Бахчисарайський р-н, о.с. Поляна, улоговина серед лісового масиву на схи́л західної експозиції схи́л південної експозиції крутизною 15°; 20 (1221) — Я. П. Дідух, АР Крим, Бахчисарайський р-н, о.с. Поляна, лісова галія́вина у нижній частині схи́лу західної експозиції; 21 (1222) — Я. П. Дідух, АР Крим, Бахчисарайський р-н, о.с. Поляна, лісова галія́вина в лісі; 22 (1876) — Я. П. Дідух, АР Крим, Сімферопольський р-н, Верхорічнське л-во, Довготорувська яйла, доли́на р. Бурульча, галія́вина в лісі. Верхорічнське л-во, Довготорувська яйла, доли́на р. Бурульча, галія́вина в лісі.

Таблиця 2

Описи асоціації *Helictotricho (compressi)-Bistortetum officinalis* та підпорядкованих їй одиниць
 Номери синтаксонів: 1 – *Helictotricho (compressi)-Bistortetum officinalis* var. *Myosotis lithospermifolia*; 2 – *Helictotricho (compressi)-Bistortetum officinalis* var. *Alchemilla tythantha*.

Table 2

Releves of *Helictotricho (compressi)-Bistortetum officinalis* and its subunits
 Numbers of syntaxa: 1 – *Helictotricho (compressi)-Bistortetum officinalis* var. *Myosotis lithospermifolia*; 2 – *Helictotricho (compressi)-Bistortetum officinalis* var. *Alchemilla tythantha*.

Номер опису	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	К
Номер опису авторський	1	6	6	7	7	7	8	9	1	6	7	7	7	7	1	7	8	8	1	1	8	8	1	
Загальне проєктивне покриття, %	100	8	100	100	90	88	100	90	100	100	100	100	80	96	100	96	100	100	100	001	001	06	06	06
Кількість видів в описах	32	33	22	25	27	28	23	40	29	17	24	25	28	31	24	33	30	33	41	34	33	38	28	
Номер синтаксону	1												2											

D.s.var. Myosotis lithospermifolia

Myosotis lithospermifolia

Tephrosia jaiticola

Achillea millefolium aggr.

Primula macrocalyx

Ranunculus oreophilus

Alchemilla jaitiae aggr.

Galium mollugo

Viola ambigua

Potentilla umbrosa

D.s. var. Alchemilla tythantha

Alchemilla tythantha aggr.

Potentilla pilosa

Primula acaulis

+	1	1	1	+	1	.	1	1	1	1	1	.	1	1	III
+	1	.	1	1	.	.	1	1	1	1	1	.	.	+	.	+	II
+	1	1	1	1	.	1	1	1	1	1	+	II
+	.	1	+	.	.	.	1	.	.	.	1	1	1	1	1	II
.	1	1	.	1	.	.	1	1	.	3	5	II
2	1	1	1	1	1	.	1	1	2	1	1	II
.	.	.	.	1	1	1	1	.	1	.	1	1	II
.	1	1	1	.	.	1	I
.	II
.	2	+	3	+	+	4	I
.	I
.	I

Номер опису	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	К	
<i>Galium biebersteinii</i>	+	+	.	.	.	I	
D.s. ass. Helictotricho(compressi)-																									
Bistortetum officinalis & All.																									
Helictotricho(compressi)-Bistortion officinalis																									
<i>Trifolium alpestre</i>	+	1	.	1	1	.	1	1	1	.	1	1	1	1	.	+	+	+	+	+	+	+	+	V	
<i>Brachypodium pinnatum</i>	5	4	5	5	4	.	5	4	1	1	5	5	5	+	5	4	3	+	IV	
<i>Trifolium medium</i>	+	2	1	.	1	.	1	.	1	.	.	1	1	.	.	+	+	+	+	.	.	+	+	IV	
<i>Helictotrichon compressum</i>	+	2	.	2	4	.	1	2	.	.	.	1	1	1	.	1	+	+	+	+	3	4	+	IV	
<i>Cerastium biebersteinii</i>	+	1	.	1	1	.	1	1	1	1	1	.	.	.	1	.	+	+	+	+	.	+	+	IV	
<i>Luzula campestris</i>	+	1	.	1	1	1	1	1	1	1	1	.	+	+	+	+	+	+	+	IV	
<i>Veronica gentianoides</i>	.	1	.	1	1	.	.	1	1	1	1	.	+	+	+	+	.	+	+	III	
<i>Gentiana cruciata</i>	.	1	.	1	1	.	.	1	1	1	1	.	.	.	1	+	.	.	+	.	.	+	+	III	
<i>Bistorta officinalis</i>	.	1	1	1	.	2	1	1	.	2	1	1	1	1	3	+	+	+	III	
<i>Bromopsis cappadocica</i> aggr.	2	.	1	2	.	.	1	1	.	.	.	1	1	.	.	.	+	2	+	+	+	2	+	III	
<i>Bromopsis riparia</i>	.	1	1	2	.	.	1	1	+	2	+	+	+	2	2	II	
<i>Pedicularis sibiripii</i>	.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	.	.	.	1	.	.	+	2	+	.	.	+	.	II	
<i>Carex pallescens</i>	.	1	.	1	1	1	1	1	1	1	2	.	+	+	+	.	.	2	.	II	
<i>Ajuga genevensis</i>	.	.	1	.	1	1	1	1	1	1	+	+	+	.	.	+	+	II	
<i>Linum nervosum</i>	1	.	1	1	1	1	1	+	+	II	
<i>Hypericum tauricum</i>	.	.	.	1	.	.	.	1	.	.	.	1	1	1	I	
<i>Alopecurus vaginatus</i>	1	+	I	
<i>Centaurea fuscomarginata</i>	1	.	1	.	.	1	1	3	I	
<i>Cruciata taurica</i>	1	.	1	.	.	1	1	I	
D.s.cl.Molinio-Arrhenatheretea																									
<i>Galium verum</i>	+	1	1	1	1	.	1	1	1	1	1	1	2	1	1	+	+	2	4	+	+	+	+	V	
<i>Poa pratensis</i>	+	1	.	1	1	.	2	1	3	5	5	2	2	.	3	.	3	4	5	.	.	+	+	IV	
<i>Festuca pratensis</i>	.	.	3	.	1	1	1	.	5	1	1	2	1	.	4	4	.	.	+	.	+	4	.	III	
<i>Lathyrus pratensis</i>	.	.	2	.	1	1	.	.	1	1	1	1	1	1	1	.	+	.	2	+	.	+	+	III	
<i>Rhinanthus aestivalis</i>	.	.	.	1	1	.	1	1	1	1	1	.	.	1	.	+	+	+	+	III	
<i>Dactylis glomerata</i>	.	.	2	.	1	3	.	1	1	.	.	5	.	1	1	.	+	.	+	+	+	+	+	III	
<i>Plantago lanceolata</i>	.	1	1	.	.	.	1	.	3	.	1	1	.	.	+	.	.	.	+	II	
<i>Polygala vulgaris</i>	.	1	.	1	.	+	.	1	1	+	+	II	
<i>Stellaria graminea</i>	+	1	.	.	1	.	.	.	1	+	+	+	+	II

Номер опису	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	K
<i>Ranunculus polyanthemus</i>	.	1	1	1	+	.	.	+	.	+	.	.	II
<i>Poa angustifolia</i>	4	+	4	+	.	.	I
<i>Lotus corniculatus</i> aggr.	1	1	.	+	I
<i>Potentilla argentea</i>	1	+	I
<i>Gymnadenia conopsea</i>	1	+	I
D.s.cl.Festuco-Brometea																								
<i>Filipendula vulgaris</i>	2	1	1	1	2	1	1	4	.	.	1	2	4	2	1	4	+	+	+	3	3	3	3	V
<i>Fragaria viridis</i>	+	.	.	.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	+	.	.	+	+	+	+	+	IV
<i>Festuca rupicola</i>	4	.	.	2	1	1	3	3	+	+	+	2	2	2	III
<i>Helianthemum orientale</i>	+	.	.	.	1	1	1	.	.	+	+	+	+	+	+	+	+	III
<i>Phleum phleoides</i>	+	1	1	1	.	.	1	1	.	.	+	+	+	+	2	.	.	III
<i>Plantago media</i>	1	.	1	1	1	1	1	1	1	.	+	+	+	.	.	.	+	+	II
<i>Thymus roegneri</i> aggr.	.	.	.	1	.	.	.	1	+	+	+	.	.	.	+	+	II
<i>Carex tomentosa</i>	+	1	2	.	.	.	+	+	+	+	.	+	+	II
<i>Carex humilis</i>	.	.	.	2	.	.	1	3	3	+	+	+	II
<i>Achillea setacea</i>	+	+	+	.	+	+	II
<i>Myosotis ramosissima</i>	+	+	+	.	+	+	I
<i>Teucrium chamaedrys</i>	+	1	1	+	+	.	.	.	I
<i>Koeleria cristata</i>	+	+	.	.	.	I
<i>Leontodon biscutellifolius</i>	+	I
D.s.cl.Trifolio-Geranietea																								
<i>Betonica officinalis</i>	+	1	1	.	1	.	.	1	1	1	1	1	1	1	1	.	+	+	+	+	+	.	.	IV
<i>Geranium sanguineum</i>	+	1	1	1	1	3	.	1	1	.	1	.	+	+	+	4	+	+	.	IV
<i>Origanum vulgare</i>	+	.	1	.	.	1	1	1	1	1	+	+	+	+	+	+	+	.	III
<i>Veronica chamaedrys</i>	.	.	1	1	.	1	1	1	1	.	.	+	+	+	.	.	.	II
<i>Veronica teucrium</i>	.	1	1	.	1	I
<i>Solidago virgaurea</i>	.	1	.	.	1	I
D.s.cl.Plantaginea majoris																								
<i>Taraxacum officinale</i> aggr.	1	.	.	1	1	.	+	.	.	.	+	.	+	.	II
<i>Trifolium repens</i>	1	+	.	.	.	I
<i>Prunella vulgaris</i>	+	+	.	.	I
ІІІІІ ВІДН:																								
<i>Carex michetii</i>	+	2	1	.	.	.	1	1	1	.	.	+	.	.	+	.	.	.	+	III

Номер опусу	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	К
<i>Vupleurum exaltatum</i>	.	.	.	1	1	.	1	+	.	.	+	.	.	.	+	II
<i>Stachys germanica</i>	1	1	.	1	.	.	.	+	II
<i>Rubus caesius</i>	.	1	.	.	.	1	2	1	I
<i>Elytrigia repens</i>	1	.	.	3	.	1	I
<i>Ajuga orientalis</i>	.	1	+	I
<i>Pilosella officinarum</i>	1	1	I
<i>Valeriana rossica</i>	I
<i>Festuca ovina</i>	.	1	5	I
<i>Carex guesstphalica</i>	1	.	.	1	I
<i>Pilosella glaucescens</i>	+	.	I
<i>Potentilla jaiilae</i>	+	+	I
<i>Veronica taurica</i>	1	1	I

Види, які зустрічаються зрідка: *Acinos arvensis* (23;+), *Agrimonia eupatoria* (13;1), *Alopecurus pratensis* (6;1), *Alyssum trichostachyum* (1;+), *Androsace taurica* (8;1), *Arrhenatherum elatius* (6;4), *Vupleurum falcatum* (1;+), *Carex caryophyllaea* (6;1), *C. obtusata* (15;1), *Carlina vulgaris* (1;+), *Centaurea jacea* (16;+), *Clinopodium vulgare* (21;+), *Dianthus capitatus* (21;+), *Euphorbia agraria* (18;+), *Festuca valesiaca* (10;4), *Galium aparine* (3;1), *Helianthemum stevenii* (23;+), *Helichrysum graveolens* (2;1), *Hypericum perforatum* (21;+), *Knautia arvensis* (16;+), *Koeleria lobata* (1;+), *Lathyrus rannonicus* (8;1), *Linum tenuifolium* (8;1), *Medicago lupulina* (9;1), *Melica nutans* (12;1), *Onobrychis jaiilae* (8;1), *Pimpinella lithophila* (4;+), *Poa taurica* (16;+), *Potentilla angustifolia* (18;+), *P. depressa* (2;1), *Poterium polygamum* (16;+), *Prunella grandiflora* (8;1), *Pyretrothrum corymbosum* (21;+), *Ranunculus illyricus* (14;1), *Scabiosa columbaria* (6;1), *Siegingia decumbens* (16;+), *Trifolium ambiguum* (16;4), *T. montanum* (21;+), *T. pratense* (6;1), *Veronica officinalis* (6;1), *Viola accrescens* (14;1), *V. kitaibeliana* (20;+), *V. tricolor* (15;1).

Етикетки опісів:

1 (1668) — Я. П. Дідух, АР Крим, Алуштинський р-н, яйла Півн. Демерджи, ГУГК 214, схил півд. експозиції, ніжня частина, крутизна 5°; **2** (1670) — Я. П. Дідух, АР Крим, Алуштинський р-н, яйла Півн. Демерджи, схил півн. експозиції, крутизна 20°; **3** (1675) — Я. П. Дідух, АР Крим, Алуштинський р-н, яйла Півн. Демерджи, лощина; **4** (1677) — Я. П. Дідух, АР Крим, Алуштинський р-н, яйла Півн. Демерджи, схил півн. експозиції, крутизна 20°; **5** (1678) — Я. П. Дідух, АР Крим, Алуштинський р-н, яйла Півн. Демерджи, лощина; **6** (1679) — Я. П. Дідух, АР Крим, Алуштинський р-н, яйла Півн. Демерджи, схил півн. експозиції, крутизна 5-8°; **8** (1693) — Я. П. Дідух, АР Крим, Алуштинський р-н, яйла Півн. Демерджи, лощина на вершині схилу; **9** (1697) — Я. П. Дідух, АР Крим, Алуштинський р-н, яйла Півн. Демерджи, лощина; **10** (1701) — Я. П. Дідух, АР Крим, Алуштинський р-н, яйла Півн. Демерджи, лощина на схилі; **11** (1703) — Я. П. Дідух, АР Крим, Алуштинський р-н, яйла Півн. Демерджи, схил південно-західної експозиції, біля основи обриву; **12** (1704) — Я. П. Дідух, АР Крим, Алуштинський р-н, яйла Півн. Демерджи, лощина; **13** (1709) — Я. П. Дідух, АР Крим, Алуштинський р-н, яйла Півн. Демерджи, лощина; **14** (1715) — Я. П. Дідух, АР Крим, Алуштинський р-н, яйла Півн. Демерджи, лощина; **15** (1708) — Я. П. Дідух, АР Крим, Алуштинський р-н, яйла Півн. Демерджи, лощина; **16** (1720) — Я. П. Дідух, АР Крим, Алуштинський р-н, яйла Півн. Демерджи, лощина; **17** (1806) — Я. П. Дідух, АР Крим, Алуштинський р-н, яйла Півн. Демерджи, лощина; **18** (1810) — Я. П. Дідух, АР Крим, Алуштинський р-н, яйла Півн. Демерджи, лощина; **19** (1811) — Я. П. Дідух, АР Крим, Алуштинський р-н, яйла Півн. Демерджи, лощина; **20** (1814) — Я. П. Дідух, АР Крим, Алуштинський р-н, яйла Півн. Демерджи, лощина; **21** (1819) — Я. П. Дідух, АР Крим, Алуштинський р-н, яйла Півн. Демерджи, лощина; **22** (1824) — Я. П. Дідух, АР Крим, Алуштинський р-н, яйла Півн. Демерджи, лощина; **23** (1825) — Я. П. Дідух, АР Крим, Алуштинський р-н, яйла Півн. Демерджи, лощина.